

‘Men zou een pleister op vele wonden willen zijn’ (Etty Hillesum)

Gemeente van Jezus Messias (overweging 8 oktober 2023)

Barmhartigheid. Dit was het thema van de 41^e editie van het muziekfestival ‘Musica Sacra’ in Maastricht. Het muziekfestival werd gehouden in het zonovergoten weekend van 15 tot 17 september. Karin en ik waren daar aanwezig. We hebben genoten van allerlei vormen van religieuze muziek waarin het thema: ‘Barmhartigheid’ naar voren komt. Inspirerend, boeiend en vernieuwend. Grote en kleine concerten. De ene keer in de grote Sint Servaeskerk op het Vrijthof de andere keer in een klein verscholen kappelletje van de ‘zusters onder de bogen’.

Op de eerste avond van het festival religieuze muziek in Maastricht werd de toon gezet met het muziekstuk: ‘De Wound Dresser’; vertaald de ‘gewonden verzorger’. Een compositie van de Amerikaan John Adams uit 1988. Deze compositie voor symfonieorkest en koor is geïnspireerd op het gedicht: ‘De Wound Dresser’. Een gedicht dat verwoordt hoe een vrijwilliger tijdens de Amerikaanse burgeroorlog gewonde soldaten verzorgd. Heel beeldend wordt het leed van gewonde soldaten beschreven die net achter het front het uitgillen van pijn. De vrijwilliger legt verbanden aan en bidt met soldaten die een arm of been moeten missen.

De actualiteit van dit gedicht raakte mij meteen. Ik had die week op tv een interview gezien met een journalist uit Oekraïne. Hij beschreef hoe het straatbeeld in Kiev is veranderd. Op een terrasje zie je bijvoorbeeld steeds vaker groepjes jonge mannen zitten die ledematen hebben verloren. Gemutileerde mensen. De journalist beschrijft in dit interview de ellende in de veldhospitalen die er ook in deze tijd nog steeds zijn. Ook nu worden er in Oekraïne mensen gevraagd die deze mannen willen verzorgen en aandacht voor ze hebben. Een volstrekt getraumatiseerde generatie moet ook daar de weg in het leven zien te vinden. Ik dacht bij mezelf: de stompzinnige ellende van oorlog en geweld gaat al eeuwen door en lijkt onstuitbaar. Het enige lichtpuntje is de ‘Wound Dresser’, de ‘gewonden verzorger’; die met liefde en aandacht, vol compassie, kwetsbaren verzorgt. Ontferming brengend in de hel op aarde.

Wie geen hongerigen heeft gevoed of dorstigen te drinken heeft gegeven, geen vreemden heeft opgenomen of behoeftigen gekleed, geen zieken verpleegd of gevangenen bezocht, komt de hemel niet in, aldus Mattheüs. Het christelijk geloof laat zich simpel samenvatten met de woorden: ‘Wees barmhartig’.

Barmhartigheid staat aan de basis van samenleven en beschaving en het kan ook wel eens de sleutel zijn voor overleven op onze bedreigde planeet.

Maar wat is nu precies 'barmhartigheid?'

Het bekende verhaal van de barmhartige Samaritaan laat zien welke beweging bij barmhartigheid hoort. Barmhartigheid wordt concreet door werkwoorden. Namelijk: 'zien, bewogen worden en in beweging komen'. Barmhartigheid begint met zien. Zie je de mens in nood, de mens die lijdt en langs de kant ligt in al zijn kwetsbaarheid en afhankelijkheid? De priester en leviet zien hem wel maar kijken weg. Barmhartigheid start met echt de ander durven aanzien, niet weggijken.

En wie durft te zien, die kan zich laten raken. Die wordt bewogen. Bijbels uitgedrukt: 'met ontferming bewogen'. Daarbij gaat het om het openen van je hart. Wil je wat je ziet echt binnen laten komen? In het Hebreeuwse woord voor barmhartigheid; 'Rehem', klinkt het woord baarmoeder mee. Barmhartigheid vraagt om geroerd worden diep van binnen. Na het zien volgt dus het bewogen worden.

Als dat gebeurt kun je ook in beweging komen. Dat is het derde werkwoord wat barmhartigheid betekenis wil geven. Dat is ook de beweging die de Samaritaan laat zien. Hij gaat naar de man toe, verzorgt zijn wonden en plaatst hem op zijn ezel en brengt hem naar een herberg. Zo krijgt de verwonde mens een plek krijgt waar hij kan herstellen. De barmhartige Samaritaan als een 'Wounded Dresser'.

Zien, bewogen worden en in beweging komen. Die werkwoorden maken barmhartigheid concreet.

Tijdens het festival religieuze muziek was er ook een lezing van filosofe Marjan Slob. Zij is de komende twee jaar denker des Vaderlands. Ook zij gebruikte het verhaal van de barmhartige Samaritaan. Bij barmhartigheid gaat het in eerste instantie niet om het verstand zei ze in haar verhaal. Het is juist geen kwestie van calculeren, berekenen. Waarschijnlijk is dat wat de priester en de leviet doen. Ze gaan nadenken. Het komt me nu eigenlijk niet uit. Ik wordt in de tempel verwacht waar ik zo dienst moet doen. Ik mag niet onrein worden. Ik wil niet te laat komen. Als je gaat nadenken, rekenen, calculeren, dan trek je weg van je gevoel en kun je niet bewogen worden. Wie rekent en redeneert zet zijn hart op slot. Durf de pijn van de ander te voelen alsof het je eigen pijn is.

Marjan Slob had het ook nog over een andere vraag. Door wie laten we ons bewegen? De eerste natuurlijke neiging van onszelf is om vooral om te zien naar de mensen dichtbij. Familie, vrienden. Kun je je ontferming ook oprekken tot mensen die je niet kent, tot een vreemde die op je pad komt. Volgens haar kunnen we dat oefenen. Je kunt je innerlijke ruimte, je belevingswereld groter maken. Zodat je ook mensen die wat verder weg zijn gaat zien en je door hen laat bewegen. Daarvoor is het oefenen van empathie belangrijk. Je inleven in een ander. Je in hem of haar verplaatsen. Dat kost ons moeite, maar het kan wel. Wij mensen hebben ook een natuurlijk inlevingsvermogen. Barmhartigheid zal floreren als we het lijden om ons heen toelaten in ons hart. Als we ons echt openen voor de ander. Durven wij de realiteit van al het lijden toe te laten.

Tijdens het nagesprek ontstond er een interessante discussie. De vraag werd gesteld of er een grens is aan onze compassie. Hoeveel lijden kunnen we echt toelaten in ons hart. Geconstateerd werd dat we tegenwoordig heel veel lijden zien. Via tv en alle nieuwe media komt het lijden van de hele wereld op ons netvlies. Maar is het mogelijk om daardoor echt bewogen te worden tot in je binnenste. Of is er een grens aan de ellende die we toe kunnen laten. Sommige mensen kijken tegenwoordig niet meer naar het nieuws om zich te beschermen tegen al het leed van de wereld. Ik denk dat het inderdaad teveel gevraagd is om bewogen te worden door alles wat we zien en horen. Dat kun je als mens niet aan.

Het gaat er in het christelijk geloof om diegene aan te zien die je tegenkomt op je levensweg. Zoals de Samaritaan de reiziger langs de kant van de weg zag liggen en zich liet raken en in beweging kwam. Hij zag niet heel de wereld op de weg liggen, maar een enkele mens.

Ik vind het trouwens ook wel een mooie gedachte dat we onze compassie kunnen oprekken, ruimer kunnen maken door ons erin te oefenen. Dan kan er ook ruimte zijn voor mensen verder weg die onze aandacht nodig hebben. Kunnen we ook barmhartig zijn naar mensen waar we een hekel aan hebben of die ideologisch heel anders denken.

De liefde van de Eeuwige is zo oneindig als de oceaan. Bij de Eeuwige mag ieder mens schuilen. Zo ver kan ik als gewoon mens mijn empathie niet oprekken. Maar ik kan er wel hard aan werken; de ruimte in mijn hart groter te maken. Dan maak ik een beetje waar, wat Etty Hillesum droomde: 'Men zou een pleister op vele wonden willen zijn'.

Moge het zo zijn

Vincent van Gogh: Barmhartig Samaritaan (mei 1890)